

LÜKTETŐ EZÜST A SZÓ

A költő Sztrugán

RADOVAN PAVLOVSZKI

Oda viszi a vers a költőt, ahol a meg nem születettek születnek.

A költészet ideje gyakran van száműzetésben. Menedéket önmagában talál. A külvilág a belvilágot szólongatja. A csillagokkal való viszony reális. A részecskék, melyek dalolnak és a vers hangját közvetítik — bizony asztralisak. Átaluk nyer biznyságot a biológiai lét szépsége és drámája, az idők sötét bugyrából történő kipárolgásuk, ragyogásuk révén. A fantasztikus és mitikus a költészet valós idejének tartozékai. Veleje a kohézió, az elkülönített világmindenség — tér a térben. A költészet erotikuma hullámverés az emberiség idegrendszerén. Az a furcsa, hogy nem vagyunk otthon. Sohasem is leszünk. Magunkban élve, magunkban honolva, valójában hontalan a költészet ideje — mindenütt honos.

A TÖRTÉNELEM CIRKUSZA

Ariadné és Thészeusz a költői gombolyag fonálával vergődnek ki az élet labirintusából, orfeuszi erővel tárják fel a szörnyeteg Minótauroszt sötét erőt. Mállasztó idők. És viszonyok. A költészet idő minden időben. Macedónia népe nevelt, a világ népei között nevelkedtem, az örökös dallal, harccal és szerelemmel kezdtem költészetem idejét, mely nem fog megtorpanni. Az én költői érzékemben kezdettől fogva planetáris szenzibilitás jut kifejezésre. És íme a költői nyelv bámulatos szökkenése a történelem szakadécai fölött.

A költészet ideje itt tiltva volt, a költőket üldözték, áristomba dugták, rácsok mögé, mert a leginkább léteztek és még léteznek: Miladinov, Prlicsev, Racin... A történelem cirkusza után humusz maradt, a természet szótára sokasodott, a gyökér nem semmisült meg, az írtás csak a költészet idejének láthatárán tágitott. Időnként még a mássalhangzók is magánhangzókként zengtek. A költészet hangja a nép. Ember nélkül nincs idő. A modern macedón költészet vezetője a népköltészet szelle-

mének századokon átütő hangja. Ez a költészet diadalmaskodott minden más idők és ítéletidők fölött. A mai idő mindent a saját mértékéhez szeretne törpíteni. A költészet idejének azonban nincs mértéke és vége sincs.

A költészet nem helyhez kötött. A vers a versben van, a könyvekben, de a költészet ideje a világmindenségé, a világmindenség pedig bennünk lüktet, mint a legnagyobb közelség, de ugyanakkor a legelérhetetlenebb is, mint a feltárt tér, mint a tér, melyet állandóan feltárunk. A költészet ünneplésére, magasztalására ott van szükség, ahol semmi sem történik. A költészet ideje azonban fölülmúl minden merevséget, menekül minden muzeális időtől.

A költészet ideje eksztatikus. A szellem lángja átvilágít a sötétségben. A költészetre idő kell, mindenkinek a maga módján kell kiharcolni azt, hogy a saját ideje egybeessen a költészet idejével. Ez lenne egyben minden idők legjobb útmutatója. Minden költő magvető is költészetével, aki a saját költészetének idején munkálkodva: felfedezi a múltat, kiemeli a feledésből, hangot és színt ad neki, az eljövendőt sejteti, miközben állandóan újjászületik, és mindig a jelenben él. Azt akarom mondani, hogy a költészet mindig számol a füledt idővel. Nincs eszményi idő az alkotásra. A mindennapok elhozhatják a költőnek a mennyországot, de a poklot is. Az élet pompája gyakran az üresség felé vezet. A költészet megtermékenyíti az életnek ezt az elveszett pompáját, előrelépés, a csillagok felé tett mozdulat.

HIGANYOSZLOP

Az idő elfelejtett, elaggott istene Janus, az idő kulcsával, nem véletlenül honol köztes térben, átmeneti, alkalmi helyen. Képmása a római pénzecskéken és a gályákon, mint az örökös mulandóság fokmérője. A költészet gyökere is ugyanígy, a zajos történelmi idők átmeneti terében leledzik. A szerelem, annak iniciációja mindig gyümölcsöző, a gyümölcsben ott a mag, tőle nem messze az idő ferge, szúrágása. A költészet ideje tűzbe költöztetett idő. A költészet minden idejének élen járó szava, székvárosa a nap. A költészet ideje mindig vertikális, mint a láng.

Egyedül csak a versben van saját időnk, s akkor mintha otthon lenénk. Minden más túlságosan alacsonyrendűnek tűnik, banálisnak, unalmasnak. És ami a legfontosabb — valótlannak. Akarva-akaratlan mi a versben vagyunk. Akkor is, amikor hallgatunk, és amikor eseményekről, változásokról teszünk említést, és amikor állandóan magunkban hordozzuk a felszabadítás és felszabadulásunk folyamatát, magunkért és másokért, a szellem elkötelezettje vagyunk. Az alkotás tett. Ez az út vezet a költészet idejéhez, hogy süssön ki a nap, hogy ne bukjon le...

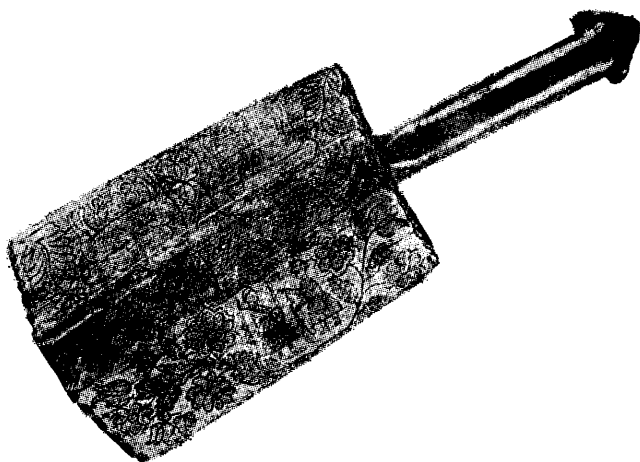
„Qu vivre?” („Hol élni?”), az a praktikus kérdés volt ez, melyet Rimbaud tett fel. Én itt, Sztrugán, azt válaszolnám: ma is lehet úgy élni és

alkotni, mint Rimbaud és a Párizsi Kommün és valamennyi bukott forradalom idején, élni bárhol lehet és alkotni és minden időben. A költőnek, élje bár legközönségesebben és legtermészetesebben életét, „nincs joga közönséges szavakra”, ahogyan azt Branko Miljković mondaná. Mert túl sok közönséges szó van forgalomban, elértéktelenednek, korhadtak és halálosak. A költészet ideje mágikus, túlszárnyal minden időt, éppen ezért a költészet ideje, a meséktől és entelecheiáktól egészen az elektronokig, szokatlan, nem mindennapos, hanem ünnepélyes, mint ezekben a napokban Sztrugán.

Itt, ahol a fényesség pulzál a vér ütőereiben, nagy a világ látványa. Más idők, melyek lehetővé vagy lehetetlenné teszik a költészet idejét, fickándoznak, mint a leszakadt gyíkfarak: a költészet ideje bűvösen regenerálódik, az emberré válás, a szerelem és integráció folyamatának hordozójaként.

Mindenki néz, a költő nem néz — ő lát. Ez a helyzet a költészetben a „vak” Homérosztól egészen Borchertig. A költészet génje az élet minden területén érvényesül mint a lélek és a forma. Az alkotói energiát felszabadítva: mint a legszebb idők egyike, úgy jelentkezik a költészet. A költészet ideje nem nyugodhat az idő edényében, nem lehet berámázni, kiforr belőle. A költészet idejének higanyoszlopa az alkotói lázat méri. Lüktető ezüst a szó. Az idő néha hallgat, az ember pedig szól vagy énekel.

TARI István fordítása

Mosósúlyok, gyertyánfa, faragott, Baranya megye, 1883, M: 35,5 cm